

בס"ד, ד' באדר תשע"ז

2 במרץ 2017

תיק 76090

פסק דין

בעניין שבין	לבין
עובד בחברת ייעוץ משכנתאות	חברת ייעוץ משכנתאות
- התובע	- הנתבעת

א. עובדות מוסכמות

הנתבעת, חברת "משכן תא" בע"מ, הינה חברה העוסקת בייעוץ משכנתאות. התובע החל עבודתו אצל הנתבעת בכא בחשוון תשע"ו, 3/11/2015. מדובר על עבודה בייעוץ משכנתאות שאופייה משתנה בהתאם לעבודה מול הלקוחות. העובד מקבל מספר תיקים לטיפול אותם הוא נדרש ללוות באופן אישי ופרטני, עד לקבלת האישור הסופי מהבנק. משום כך, זו עבודה שאינה רק במשרדי הנתבעת אלא כוללת גם הרבה שעות עבודה מחוץ למשרד, בפגישות וכדומה, ועל כן היקף השעות מדווח על ידי העובד באופן אישי. אחרי מספר חודשים הנתבעת שהתמודדה על מכרז גדול היתה נתונה בבעיה של תזרים מזומנים, ומשכורות החלו להתעכב. הנתבעת הציעה לעובדיה פריסת תשלומים ובשלב מסוים התובע הסכים לכך.

בתאריך יד אייר תשע"ו, 22/5/2016, הודיע התובע על רצונו לעזוב את החברה. התקיימה פגישה עם מנהל הנתבעת, ובה ערך התובע דין וחשבון מה נשאר לעשות בתיקים בהם טיפל. בתאריך כא אייר תשע"ו, 29/5/2016, כתב התובע דוא"ל לנתבעת ובו הודיע על עזיבתו המיידית את העבודה ודרש שישולם לו שאר הסכום אותו טרם קיבל עבור עבודתו.

התובע לא קבל את שכרו. הנתבעת ניסתה, בדרכה שלה, להביא את המצב לידי גמר ומשלא צלחו הניסיונות פנה התובע לבית הדין לפתרון הסכסוך.

ב. טענות התובע

התובע תובע שכר שלא שולם לו בזמן, בונוסים אותם היה אמור לקבל ולא קבל, וכן תשלומי הלנת שכר, ע"פ הפירוט לקמן:

א. תשלום משכורות חודשים אפריל – מאי, סה"כ 11252 ₪.

עמוד 1 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080 Main Office:

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax 580120780 bitdin@eretzhemdah.org www.eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

- עבור חודש אפריל – 5795 נה.
- עבור חודש מאי – כ 5457 נה.
- ב. שעות עבודה שלא שולמו, סה"כ: 232 נה.
- ג. בונוסים עבור 3 תיקים שבהם טיפל: 1292 נה.
- ד. הלנת שכר עד ליום הדין (15/11/2016) כמפורט בכתב התביעה ובנספח לסעיף 9: 34151 נה.

ג. תגובת הנתבעת

הנתבעת יוצגה ע"י מר מרדכי שהינו מנהל החברה (להלן: מנהל החברה). במהלך הדיון, הסביר מנהל החברה את גישתו הייחודית למקצוע, אותה ביקש ליישם בחברה שבנה ובמקביל דרש כן מעובדיו. אופי העבודה דורש עבודה מרובה מחוץ למשרד ולכן מדובר במשרת אמן. העובדים מדווחים על שעות העבודה הן במשרד והן מחוצה לו, ובהתאם לכך מחושב שכרם.

א. הנתבעת מודה על חוב משכורת מחודש אפריל אותו טרם שילמה. אך, בנוגע למשכורת חודש מאי, טוענת הנתבעת שהיא אינה חייבת בתשלום מלוא המשכורת, משום שהתובע לא עבד בחודש זה כראוי ובוודאי לא בהיקף השעות עליהם דיווח. מעייניו ומחשבותיו היו בעזיבת החברה, כפי שבאמת קרה בסוף. לטענת הנתבעת, הדבר גרם לכך שתיקים לא יטופלו, והיו לקוחות שעזבו עקב כך.

ב. שעות נוספות - לטענת הנתבעת, מפורש בחוזה כי זהו חוזה גלובאלי אע"פ שהיקף המשרה הוא משרה מלאה, דהיינו 186 שעות חודשיות. כמו שאין הקפדה על אי עמידה בשעות אלו, כך אין תשלום שעות נוספות על עבודה מעבר לשעות אלו. בנוסף, טענה הנתבעת, דרכה לתת הפסקות מעבר לנדרש לצורך תפילה לימוד ועוד, ולכן גם היא מצפה שעובדיה לא ידקדקו עמה על עבודה בשעות שמעבר למה שמוגדר.

ג. תשלום על בונוסים – בחוזה מצוין שישנם בונוסים על תיקים שטופלו ע"י העובד, אך מדובר על תיקים שטופלו ע"י העובד מתחילה ועד סוף. לפני משורת הדין נתנו בונוסים גם לעובדים שהצטרפו וקבלו תיקים שכבר החל טיפולם בעבר והם המשיכו אותו. התיקים המצוינים ע"י התובע לא באו כלל לידי גמר על ידו, ועל כן לא מגיע לו בונוסים עבורם.

ד. תשלום עבור הלנת שכר – הנתבעת טענה שהיא היתה נתונה במצוקת תזרים מזומנים קשה. הנתבעת אספה את כל עובדיה והודיעה להם שזהו המצב. לטענתה, היא פעלה לצמצום הפגיעה בעובדים, ע"י חלוקת המשכורת לתשלומים וע"י קבלת הלוואה מהעובד,

עמוד 2 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org www.beitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

ובמקביל תשלום משכורת מלא (פתרון שיועד בעיקר לעובדים שהיו בתהליכי קבלת משכנתא והיה חשוב להם שיוכלו להציג משכורות סדירות ושלמות לבנק).

לטענת הנתבעת, התובע סרב מלכתחילה להסדר שהוצע, ורק מאוחר יותר, בחודש אפריל, הסכים להצעת הנתבעת לפרוס את המשכורת לתשלומים. לדברי הנתבעת, התובע בסירובו הגדיל משמעותית את זמני הלנת השכר.

ד. תביעה נגדית של הנתבעת

בסעיף זה הנתבעת בתביעה העיקרית תמשיך להיקרא 'נתבעת' על אף היותה התובעת בתביעה שכנגד, לשם האחידות בפסק הדין.

הנתבעת פרטה באריכות בכתב ההגנה והתביעה שכנגד את אופי החברה, השתלשלות הארועים מאז קליטתו של התובע כעובד בחברה, ואת ההפסדים הגדולים שגרמה לה התנהלות התובע בעבודתו.

הנתבעת תובעת את התובע 92,000 ₪ על פי המפורט בסעיפים הבאים:

א. אבדן לקוחות עקב טיפול כושל - התובע, לא פעל על פי הוראות מפורשות שניתנו והובהרו לעובדים על ידי הנתבעת. לדוגמה: קיומן של פגישות עם הלקוחות, עבודה בשעות הערב ובימי שישי (על פי החוזה). כמו כן, טיפולו הכושל של התובע גרם לאיבוד לקוחות, לפגיעה בשמה הטוב והייחודי של הנתבעת, וליצירת עומסי עבודה על המנהל שנאלץ לטפל בעצמו בתיקים בהם התובע לא טיפל כראוי. על סעיף זה תובעת הנתבעת 35,000 ₪.

ב. תשלום עבור קורס נדל"ן - סמוך לתחילת תקופת העסקה, נכנס התובע לקורס בסיסי בנדל"ן שבנתה הנתבעת בעיקר לעובדיה. מטרת הקורס היתה העמקת הידע והרחבת ההכשרה לעובדים בתחום המשכנתאות. הקורס נבנה במטרה להכשיר את העובדים שעל פי רוב הגיעו לחברה עם ידע בסיסי נמוך. הנתבעת לא גבתה כסף עבור הקורס אע"פ שעלותו גבוהה, שכן כאמור, היא רואה בזה חלק מההכשרה הנצרכת לעובדיה בתקווה שההשקעה בהם תחזיר את עצמה. בנוסף, אחרי עזיבתו התובע ממשיך לעסוק בתחום ייעוץ משכנתאות ומשתמש בידע שרכש אצל הנתבעת בחינם לצרכיו, וזאת בניגוד למה שהתחייב בחוזה. משעזב התובע את הנתבעת, תובעת הנתבעת את התובע בתשלום שווי הקורס שלטענתה פיתח אותו והוסיף לו הכשרה וידע רב. סך שווי הקורס 25,000 ₪.

ג. החזר עבור דיווח שעות כוזב - בשלושת החודשים האחרונים, טיב העבודה של התובע ירד מדחי אל דחי, והדבר בא לידי ביטוי בעיקר בטיפול כושל בלקוחות. בשלב זה חוסר האמון שרחשה הנתבעת כלפיו הביא לבדיקה של דיווחי השעות אל מול התוצרים. לטענתה, דיווחי השעות כלל לא תואמים את רמת הטיפול והביצועים של התובע, ומשכך תובעת הנתבעת החזר משכורות ששילמה בסך 7,000 ₪.

עמוד 3 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Jerusalem P.O.B 8178 Brurya St. Main Office:

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax 580120780 "ע"ר מס' 580120780 beitdin@eretzhemdah.org www.eretzhemdah.org

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

ד. הוצאות משפט - הוצאות משפט הכוללות ביטול זמן, איבוד הכנסות ורווחים עקב התעסקות בתביעה, תובעת הנתבעת סך של 25,000 ₪.

סך כל סעיפי התביעה הנגדית עולה לכדי 92,000 ₪.

ה. תגובת התובע לתביעה הנגדית

התובע כופר בכל סעיפי התביעה הנגדית.

לטענתו, רכש את המקצוע בלשכת יועצי המשכנתאות בישראל והוא אכן רשום שם. הוא יודע היטב את עבודתו והשתדל לבצע אותה על הצד הטוב ביותר. התובע טוען, שמעולם לא נאמר לו מה הוא סדר העבודה בתחום המשכנתאות הרצוי על ידי הנתבעת. לא נאמר לו שחובה בכל תיק להיפגש עם הלקוחות, וודאי שלא נאמר שצריך להיפגש בדווקא עם שני בני הזוג. לטענתו, זה שיש לנתבעת מוסכמות מסוימות לא אומר בהכרח שמי שלא נוהג כך אינו עושה את עבודתו. על כל פנים, הוא ביצע את העבודה בהתאמה לשעות עליהם דיווח.

כראיה לדבריו, ציטט התובע הודעות בהם מנהל החברה משבח אותו על עבודתו ועל הישגיו, וכן הודעות שקבל מנהל החברה מלקוחות שהודו על לו על השירות והייעוץ הטוב שקבלו מהתובע. לדברי התובע, יש בכך ראיה שהתביעה הנגדית היא תוצאה ישירה של התביעה שהוא עצמו הגיש כנגד הנתבעת, ושולוא כן לא היו עולות טענות על דיווחי שעות שקיים או טיפול כושל בלקוחות.

לגבי קיומו של הקורס, טוען התובע שהקורס לא נעשה בשבילו. שכן הוא הגיע לחברה אחרי שהקורס כבר החל. קורס זה הוא על פי מה שהתחייבה הנתבעת בחוזה להכשיר את עובדיה הכשרה ראויה בתחום הנדל"ן. על כל פנים, טוען התובע, שכיום הוא לא יועץ משכנתאות. הוא מנהל תיקים בתחום ההשקעות, ומתוכם גם עוזר בתיקי משכנתאות אך לא מלווה אותם ישירות, זה לא הגדרת תפקידו ולא מופיע בחוזה עליו הוא חתום.

ו. נושאי הדיון

1. תשלום משכורות עבור חודשים אפריל-מאי
2. זכאות לתשלום עבור שעות נוספות
3. זכאות לתשלום בונוסים
4. פיצויי הלנת שכר
5. פועל ששינה מדעת בעל הבית האם חייב בתשלומין
6. האם חייב העובד בתשלום עבור הקורס שקבל במהלך עבודתו

עמוד 4 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Jerusalem P.O.B 8178 Brurya St. Main Office:

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax 580120780 bitdin@eretzhemdah.org www.eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

7. האם יש תוקף לסעיף בחוזה האוסר לעבוד באותו תחום

8. החזר שכר לחברה מעובד שלא עבד כפי השעות שדיווח עליהם

ז. דיון

1. תשלום משכורות עבור חודשים אפריל מאי

מוסכם בין הצדדים כי בחודש אפריל התובע עבד בחברה, דיווח על שעות העבודה כנדרש ואף הוצא לו תלוש שכר עבור חודש זה. אלא, שהנתבעת היתה בקשיים באותה תקופה ולכן איחרה בתשלום המשכורות. משכך, קובע בית הדין כי הנתבעת חייבת בתשלום שכר התובע עבור חודש זה. סה"כ 5,795 ₪.

הוא הדין לגבי חודש מאי. התובע סיים עבודתו אצל הנתבעת בתאריך 29/5/2016. עבור חודש זה טרם הוצא תלוש שכר. התובע תבע עבור חודש זה סכום העולה לסך 5,457 ₪. הנתבעת לא טענה שסכום זה איננו מבטא את התשלום המגיע עבור השעות שדווחו, אלא שהדיווח הוא שקרי, ויתרה מזאת אף תבעה החזר משכורות מהתובע. להלן (בסעיף 8) יובהר ויוסבר שבית הדין לא מקבל דברים אלו של הנתבעת, ולכן בית הדין קובע שגם השכר של חודש מאי ישולם כנדרש. דיון על התביעה הנגדית יידון לקמן.

בית הדין מחייב את הנתבעת בתשלום שכר עבור חודש אפריל על סך 5,795 ₪.

הנתבעת תעביר לתובע ולבית הדין לא יאוחר מ- יב אדר תשע"ז (10.3.17) את תלוש המשכורת של התובע לחודש מאי, ולאור התלוש והחומרים שהוגשו יקבע בית הדין את גובה משכורת מאי. לא יועבר תלוש חודש מאי לבית הדין עד התאריך הנ"ל, ייקבע 5457 ₪ כסכום המשכורת לחודש מאי. התובע יוכל לדרוש פיצוי על אי העברת תלוש המשכורת.

2. זכאות לתשלום עבור שעות נוספות

מדיניות בית הדין בדרך כלל היא לדון בדיני עובד ומעביד על פי החוק הנהוג במדינה ועל פי דיני העבודה שחוקקה הכנסת¹, מכמה סיבות: הם נחשבים כיתקנות הקהלי כיון שהם מסדירים

1 ראו נימוקים בפסק הדין שבבית הדין ברמת גן, תיק מס' 71070, בפני הדיינים: הרב יעקב אריאל, הרב שלמה אישון, הרב אהרן כ"ץ עמ' 5, ראו בקישור:

<http://eretzhemdah.org/Data/UploadedFiles/SitePages/725-sFileRedir.pdf>.

וכן בפסק הדין שבבית הדין בעכו, תיק מס' 72034, בפני הדיינים: הרב בנימו ברונר, הרב יהודה דהן, הרב

אורי סדן עמ' 3, ראו בקישור:

עמוד 5 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Jerusalem

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

התנהלותם של יחיד וציבור; חוקים אלו מייצרים מנהג מדינה ולכן אפשר לומר שיש אומדן דעת שעובד ומעביד החותמים חוזה ביניהם עושים זאת על דעת שיחולו עליהם הוראות החוק בעניינם.

סעיף 5 לחוק הגנת השכר תשי"ח-1958 קובע כי קביעת שכר כשכר גלובאלי אינה יכולה למנוע מהעובד תשלום עבור שעות נוספות, קל וחומר כאשר השכר הבסיסי עומד על שכר מינימום, כך שאי אפשר לומר שהשכר הגלובאלי מגלם בתוכו את אותו השכר עבור השעות נוספות, וגם אם העובד הסכים לכך - הוא יכול לחזור בו מהסכמתו ולדרוש שכר על השעות הנוספות שעבד.

בהתאם לכך מקבל בית הדין את תביעת התובע עבור שעות נוספות שעבד ולא שולם לו עליהן, בסך 232 ₪.

אמנם, טענה הנתבעת, שהיא נתנה הפסקות מעבר לחוק הכוללות תפילה, לימוד ועוד ואם כן דבר זה צריך להילקח בחשבון כאשר היא נתבעת לשלם שעות נוספות.

בית הדין סבור, שהגדרת הפסקה כחלק משעות העבודה או לא תלויה במעסיק בלבד. החוק אמנם פוטר מתשלום עבור זמן ההפסקה (אלא אם כן נדרש העובד להיות נוכח במקום העבודה במהלך ההפסקה) אך הדבר תלוי בעיקר בנוהג שסיגל לעצמו המעסיק ביחסיו עם עובדיו. בנידון דידן, נראה מהדיווחי שעות, כפי שהוגשו לבית הדין, שהנתבעת אינה מקפידה על 'העברת כרטיסי ביציאה להפסקה ובחזרה ממנה או ביציאה לתפילה. אם כן, אנו למדים מכך, שהנתבעת מחלה לעובדיה על הפסקות מעין אלו - אם מפני שמדובר בהפסקות קצרות או אם מפני שמדובר באופי עבודה שלא דורש הפסקות יזומות וארוכות (כמו בעבודות כפיים). בניגוד לכך, חוק הגנת השכר, קובע מפורש שאין אפשרות להסכמה או לקביעה בדבר אי תשלום על שעות נוספות. על כן, גם אם נהגה הנתבעת בנדיבות כלפי עובדיה ואפשרה להם יציאה לתפילות ולהפסקות לימוד וכדומה, אין בכך סיבה למנוע מהם תגמולי שעות נוספות המוגדרים בחוק.

טען התובע בנוסף, שבאחד הימים נדרש לעבוד 14 שעות, עד השעה 23:00 בלילה, היות והיה כנס של החברה ודבר זה אינו חוקי לטענתו.

בית הדין אינו מקבל טענה זו. גם אם הדבר נאסר בחוק, המנהג הרווח בין העובדים והמעסיקים שכל עוד מדובר בארוע מקומי וחד פעמי העובדים מקבלים זאת בהבנה ובלבד שישולם שכר כנדרש. כמדומה שגם החוק לא נאכף אם מדובר בארוע חד פעמי.

לסיכום, מקבל בית הדין את טענות התובע לתשלום שעות נוספות בסך 232 ₪.

3. זכאות לתשלום בנוסחים

<http://www.erezhemdah.org/Data/UploadedFiles/SitePages/739-sFileRedir.pdf>

עמוד 6 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080 Main Office:

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax 580120780 bitdin@erezhemdah.org www.erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

בחווה ההעסקה שנחתם בין הצדדים כתוב כך :

2. בונוס העומד על 25% מהתקבול בטיפול לקוח שהגיע מטעם "משכן תא" ו- 35% מהתקבול שהגיע בטיפול לקוח שהגיע מטעם העובד. כל זאת בהתאם לחוק, ובמקביל לקבלת התקבול מאת הלקוחות ל"משכן תא".

החווה מתנה את תשלום הבונוסים לעובד בשתי תנאים: האחד, טיפול בלקוח. השני, קבלת התקבול מאת הלקוח לחברת "משכן תא".

הגדרת הטיפול בלקוח אינה מוגדרת כלל בחווה. אך ההיגיון מחייב שהכוונה בטיפול בלקוח מתחילה ועד סוף, או לכל הפחות בטיפול המרכזי והמשמעותי בלקוח. כך תמנע הנתבעת מתשלום כפל בונוסים במקרים של תיקים ארוכים שעברו תחת ידם של מספר יועצים. אמנם ציינה הנתבעת שלפנים משורת הדין היא נתנה בונוסים גם על תיקים אליהם נכנס התובע באמצע הטיפול, אך בסמכותה לקבוע מתי תנהג לפנים משורת הדין ומתי תנהג על פי עיקר הדין.

אין חולק כי התיקים בהם דורש התובע תשלום בונוסים טרם הגיעו לידי גמר. הדבר לא הוכחש ע"י התובע בדין. יתירה מכך, הדבר מוכח על ידי הדוא"ל אשר הוגש לבית הדין תחת הכותרת "נספח ד מייל שני של מרדכי", מיום 29/6/2016 שעה 10:29. בדוא"ל זה מפרט התובע מה נעשה בתיקי משפחת א' משפחת ב' ומשפחת ג' ושואל את מנהל החברה מה ההבדל בין תיקים אלו בהם אין תשלום בונוסים, ולעומת זאת במשפחת ד', למשל, יש בונוס אע"פ שגם שם נשארה עוד עבודה עד לגמר, התכתבות זו מלמדת שבכל התיקים הללו התובע לא סיים את מלאכתו.

על כן, מקבל בית הדין את עמדת הנתבעת ופוטר אותה מתשלום הבונוסים.

4. פיצויי הלנת שכר

התקופה בה הולך שכרו של התובע מתחלקת לשתיים: התקופה בה היה מועסק ע"י הנתבעת וחווה איחורים בתשלום שכרו, והתקופה אחר שהתפטר עד מועד פתיחת התיק בבית דין זה.

לגבי התקופה הראשונה, החל מסוף חודש פברואר עד קצת אחרי מועד התפטרותו של התובע (לדברי התובע, תשלום אחרון בוצע בתאריך 19/6/2016), אין חולק שהיו איחורים בתשלום המשכורות. כך למשל משכורת לחודש פברואר שולמה רק בתאריך 27/3/2016, דהיינו, כשבועיים אחרי הזמן. אמנם, טענה הנתבעת שחלק מהאיחורים נגרמו בגלל סירובו של התובע לקבל את המשכורת בתשלומים. אם כן, אין חולק שהיו איחורים והמחלוקת נסובה בעיקר על סכום השכר המולך.

סעיף 18 לחוק הגנת השכר קובע כך :

18. בית הדין האזורי רשאי להפחית פיצוי הלנת שכר או לבטלו, אם נוכח כי שכר העבודה לא שולם במועדו בטעות כנה, או בגלל נסיבה שלמעסיק לא היתה שליטה עליה או עקב

עמוד 7 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Jerusalem P.O.B 8178 Brurya St. **Main Office:**

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

חילוקי דעות בדבר עצם החוב, שיש בהם ממש לדעת בית הדין האזורי, ובלבד שהסכום שלא היה שנוי במחלוקת שולם במועדו.

החוק קובע שלוש סיבות בהן יש עילה לבית הדין להפחית את פיצויי הלנת השכר ו/או אף לבטלם. הראשונה, טעות כנה. השנייה, נסיבה שלמעסיק לא היתה שליטה עליה. השלישית, חילוקי דעות בדבר עצם החוב.

בית הדין התרשם שהסיבה העיקרית שגרמה לעיכובים בתשלום השכר היתה מצוקת התזרים של הנתבעת אחרי שלא זכתה במכרז עליו התמודדה. הנתבעת, לדבריה, אף אספה את כלל העובדים והודיעה להם על מצבה וכי תתקשה לשלם משכורות כסדרן בזמן הקרוב, והציעה להם לפרוס את המשכורת בתשלומים. דומה שגם התובע מסכים לתיאור זה. אמנם הוא טען שההצעה לפריסה לתשלומים הוצעה לו יותר מאוחר, אך אין הוא חולק על התיאור שתיארה הנתבעת בדבר הקושי שהיה לה בתשלומי המשכורות. כמו כן, הוא טוען שאין זה עניינו וכל שמוטל עליו זה לדאוג לפרנסתו ולצרכי משפחתו.

בנוגע להשלכת המצב על האמור בחוק נחלקו הדעות בבית הדין.

דעת המיעוט היא, שלאור נסיבות אלו, נראה שאין לחייב את הנתבעת בתשלום פיצויי הלנת שכר, שהרי חלו כאן נסיבות שלמעסיק לא היתה שליטה עליהן.

בנוסף, גם מבחינה הלכתית נראה שאין לחייב את הנתבעת בתשלום פיצויי הלנת שכר.

הסכומים הקבועים בחוק עבור פיצויי הלנת שכר עולים לכדי 10% בשבוע (החל מהשבוע השני). סכומים אלו מצביעים על כך שהחוק רואה את מטרת החיוב כקנס ולא כפיצוי על הפסד ההשתכרות.

לדעת הגרש"ז אויערבך בשו"ת מנחת שלמה (חלק ב סימן סח אות ב) אין איסור ריבית בקנס שמיועד לגרום לחייב להקדים ולפרוע את חובו:

לענין קנסות הנהוגים בגמ"חים אשר הקנס הוא לפי ערך הזמן ... י"ל דכיון שאחר שהגיע זמן הפרעון יכול הגמ"ח לגבות החוב, נמצא דלאחר הזמן הו"ל כגזילה אצלו, ואין כאן שכר המתנת מעות כי אם שיעור גודל העוולה, ועל עוולה של חצי שנה משלם רק שקל אחד, ושל שנה שלמה משלם שני שקלים, ורק אם היתה תקנה שאם התנאי הוא שאם יתן את הקנס של שקל אחד שוב אין הגמ"ח יכול לתבוע ממנו עד סוף חצי שנה שפיר חשיב אגר נטר.

סברא מעין זו מצינו גם בשואל ומשיב (תניינא חלק ד סימן קכג).

אלא, שאם באנו לדון את פיצויי הלנת שכר כקנס צריכים אנו לבדוק מהי מטרת הקנס והאם חיוב תשלום כאן ישרת את מטרת הקנס. באופן פשוט מטרת הקנס היא להרתיע את המעסיק ולגרום לו לשלם במועד את שכר העובד. ממילא, כאשר המציאות מורה שהעיכוב בתשלום - יסודה באונס

עמוד 8 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

שנכפה על המעסיק ושאיין בכח הקנס לשנות את המצב הקיים, נראה שגם הלכתית אין להתיר תשלום הקנס, כי חזרנו לאיסור הפשוט של ריבית הקיים גם בקנס.

ככל שהתביעה לפיצויים על הלנת שכר אינה מדין קנס, אלא כפיצוי על אבדן רווחים מהמשכורות שלא שולמו, לדעת רוב הפוסקים יש בכך איסור ריבית. הרחבה בנושא פיצויי הלנת שכר ראו בנספח לפסק הדין. עד כאן דעת המיעוט.

דעת הרוב היא, שהקנס שקבע החוק נועד להרתיע, ולהביא למצב בו כל מעסיק יבין שגם אם הוא נקלע לקושי כלכלי האפשרות שיצא ממצוקתו זו על ידי כפיית עובדיו "להלוות" לו את משכורתיהם תעלה לו הרבה יותר מכל פיתרון אחר. לכן גם אם בית הדין לא יטיל על הנתבעת את מלוא הקנס הקבוע בחוק מתוך התחשבות במצוקתה, מצווים אנו שלא להקטין את הקנס לסכום שיאפשר למעסיק להעדיף את הלנת שכר עובדיו על פני פתרונות אחרים להשגת הלוואה. קנס שאינו גדול באופן משמעותי משיעור הריבית שדורשים הבנקים מלווה אינו קנס אלא פרס.

אמנם על פי החוק הנתבעת היתה חייבת לשלם קנס גם על חודש מאי. שהרי החוק קובע ש:
... ובלבד שהסכום שלא היה שנוי במחלוקת שולם במועדו.

ובמקרה דידן הנתבעת לא שילמה את משכורת אפריל שלא היתה שנויה במחלוקת.

יחד עם זאת, קנס בסכום 2000 ₪ על הלנת שכר של כ 10,000 ₪ גבוה מספיק כדי למלא את תפקידו ההרתעתי.

טעם נוסף שלא לחייב את הנתבעת לשלם את הפיצויים עבור חודש מאי הוא, שניתן להסתכל על משכורת זו כחוב העומד בפני עצמו – ועצם החוב היה שנוי במחלוקת כפי שניתן ללמוד מהתביעה הנגדית, וכדלהלן.

בתקופה השניה, מיום התפטרות התובע ועד מועד קיום הדיון בבית הדין, נמנעה הנתבעת מלשלם את שכר התובע, בטענה שיש לה תביעה נגדית. ניתן להיווכח ברצינות טענות הנתבעת מהמייל שנשלח בתאריך 29 במאי 2016 בשעה 12:33, שם מעלה הנתבעת עיקרי הטענות על דיווחי שעות שלא תאמו את המציאות, ועוד טענות. ניתן ללמוד זאת גם מכך שכבר בחודש יוני פנתה לבית הדין והגישה את תביעתה הנגדית. לו היתה התרשמותנו שהתביעה הנגדית נולדה רק כדי להרתיע את התובע, כי אז היינו בוחנים את טענת התובע ששכרו לא שולם ללא כל סיבה מוצדקת. אולם, כיון שלפי התרשמות בית הדין טענות הנתבעת עלו כבר אז והדברים אכן תואמים את מעשי הנתבעת בהגשת התביעה הנגדית, לא נחייב תשלומי הלנת שכר עבור חודש מאי, כאמור.

לסיכום, על פי דעת הרוב, מחליט בית הדין לחייב את הנתבעת בתשלום פיצויי הלנת שכר בגובה 2000 ש"ח.

5. **האם פועל ששינה מדעת בעל הבית חייב בתשלומין**

עמוד 9 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

כעת, נעבור לדון בסעיפי התביעה הנגדית. מול טענת הנתבעת על הנזק שנגרם לה מעבודתו של התובע, עמדה הכחשה גורפת של התובע בכל האמור. לטענתו, עבד טוב מאוד והביא לכך ראייה מהתשבחות שקבלה הנתבעת מלקוחות בהם טיפל. כמו כן הוא המשיך בטיפול בלקוחות במסירות עד לרגע עזיבתו, ואף לאחר מכן, בכדי שהללו לא יפגעו.

על פי התרשמות בית הדין, הפער בין הצדדים מוסבר בכך שהמקצוע "יועץ משכנתאות" הוא מקצוע שעדיין אינו מוגדר דיו ויש בין העוסקים בו שיטות עבודה שונות. בעוד הנתבעת בקשה להחיל נורמות עבודה שהאמינה שהן אלו שיתרמו להצלחת החברה, התובע כפר בכך ועבד באופן שהאמין שהוא הנכון אליבא דשיטתו.

נצטט מהפרוטוקול את החלקים המשמעותיים המאוששים את התרשמותנו (עמוד 6 שורות 21-25):

לא הובהר מעולם מה הוא סדר העבודה בתחום המשכנתאות. למדתי בלשכת יועצי המשכנתאות בישראל. אני רשום שם. עשיתי 15 תיקים מלאים לפני שעבדתי שם. הוא התרשם ממני. אני מקצועי ואני יודע איך זה עובד. זה ששיש לו מוסכמה שהוא עובד איתה לא אומר שכך צריך לעשות. ישבתי עם לקוחות לפני הפגישה בבנק. מעולם לא אמר לי שצריך לשבת עם 2 בני זוג, או פגישה פיזית עם הלקוחות.

ברור שעובד אינו רשאי מלשנות ממה שדרש ממנו בעל הבית. הוא נשכר על דעת כן ואין לו רשות לפעול על פי העולה על דעתו. חז"ל השתמשו לא פעם בלשון "כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גזלן" (ב"מ עח: זו דעת רבי מאיר וגם רבי יהודה אינו חולק על העקרון אלא על חיוב התשלומין).

יחד עם זאת, בנדון דידן לדעת בית הדין אין לחייב את התובע על גרימת נזקים משלוש סיבות:

א. הנתבעת לא הוכיחה שהובהרו לתובע הנהלים המיוחדים לפיהם עובדת הנתבעת. לא הוכח גם שהתובע חרג מהתנהלות רגילה בענף ייעוץ המשכנתאות.²

ב. גם אם הובהרו לתובע הנהלים המיוחדים בהם נוהגת הנתבעת, עדיין לא הוכח שהשינוי מנהלים אלו הוא שגרם להפסד לקוחות. לקוחות בוחרים לעזוב או להישאר מסיבות

² ראו פס"ד של הרב נתן חי, הרב צבי פרג והרב יעקב כהן מבית הדין באיתמר המתפרסם כאן: <http://dintora.org/article/72>. בפסק הדין נכתב כי על פי דברי התשב"ץ (חלק ב, סימן קעד) פועל נחשב לפושע אם קיבל עליו לעושת מלאכה הצריכה בקיאות והוא איננו בקי בה "לפי שלא היה לו להכניס עצמו במה שאינו יודע, ויודע שסומכין עליו" (וכן בשו"ע חו"מ סימן שקד). יחד עם זאת, חובת בירור התאמת הפועל לעבודה ובדיקת מיומנותו מוטלים על המעביד. מעביד אינו יכול לסמוך על עדות הפועל ביחס למיומנותו המקצועית, אלא עליו לבקש תעודות או לבדוק המלצות אצל מעבידים קודמים. כאמור למעלה, בנדון דידן לא הוכח שהתובע אינו בקי במלאכתו, וגם עצם העובדה שלקוחות עזבו אינה מלמדת על חוסר מקצועיות.

עמוד 10 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080 Main Office:

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

רבות ומגוונות, ולא הוכח כי עבודה בלתי-מקצועית של התובע היא שגרמה ללקוחות אלו לעזוב את החברה.

ג. המנהג הרווח כיום הוא שאין לחייב פועל בנזקים שנעשו במהלך עבודתו, כל עוד לא נעשו בכוונה תחילה, או ברשלנות פושעת. בנידון זה, גם אם היו נזקים הרי שהם לא נעשו במתכוון אלא מתוך תפיסה אחרת של מהות התפקיד, שגם אם היא אינה זהה לתפיסה המקצועית של הנתבעת, עדיין, היא אינה מוגדרת כמעשה נזק. מנהג המדינה יש לו השפעה מכרעת בהלכות שכירות פועלים (שולחן ערוך חושן משפט סימן שלג).

לסיכום, דוחה בית הדין את התביעה הנגדית שהגישה הנתבעת על סכום 35,000 ₪ בגין נזקים שנגרמו לה ע"י התובע.

6. האם חייב העובד בתשלום עבור הקורס שקבל במהלך עבודתו

הסעיף בחוזה המתייחס לקורס הוא:

- החברה אחראית לספק את מרב התשתית והמענה (לפי שיקול דעתה.) להכשרה ראויה בתחום הנדליין.
- החברה מחויבת לתת גיבוי משרדי והדרכתי כולל בנושא המשכנתאות בפרט והנדליין בכלל.

החוזה אינו מתנה את קבלת ההכשרה וההדרכה המקצועית בחיוב כלשהו מצד העובד.

יתירה מזאת, סעיף זה נמצא בחלק המגדיר את מחויבויות החברה כלפי העובד. משכך, כל עוד מתקיימים יחסי עובד מעביד הרי שזכאי העובד להשתתף בהכשרות ובהדרכות המתקיימות על ידי החברה ואין החברה רשאית לדרוש מהעובד שכר עבור הכשרות והדרכות אלו.

על כן, דוחה בית הדין את תביעת הנתבעת בסך 25,000 ₪ עבור השתתפות בקורס שמומן ע"י הנתבעת.

7. האם יש תוקף לסעיף בחוזה האוסר לעבוד באותו תחום

כך נכתב בחוזה לגבי האיסור לעבוד באותו תחום:

התחייבות שלא למסור שום מידע והכשרה למינם לבעלי מקצוע מקבילים בתחום. מתוך הכרת הטוב של לימוד והכשרתי, נאמנות של אי תעסוקה בתחום מחוץ ל "משכן תא" במשך 3 שנים מיום חתימת חוזה זה.

עמוד 11 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

סעיף זה מגדיר קוד אתי בעבודה הקובע כי עובד המסיים את עבודתו בחברה הנתבעת אינו רשאי לעסוק בתחום מחוץ לחברה.

מכיוון שסיבת עזיבתו של התובע היתה חוסר היכולת של הנתבעת (לטענתה) לעמוד בהתחייבויותיה על פי ההסכם, קרי לשלם את משכורתו בזמן, נראה שהפרה זו משחררת את התובע מכל התחייבות נגדית שהוא קיבל על עצמו. על כל פנים, הדבר הוכחש על ידי התובע. הוא טען כי אינו עובד בייעוץ משכנתאות ואין זו הגדרת עבודתו.

משלא הובאו ראיות לכך על ידי הנתבעת דין תביעה זו להדחות.

8. החזר שכר לחברה מעובד שלא עבד כפי השעות שדיווח עליהם

הנתבעת תבעה את התובע עבור דיווחי שעות כוזבים. לטענתה, במהלך חודשי העבודה האחרונים הייתה ירידה ניכרת באופי עבודתו, טיפוליו בלקוחות היו כושלים, הדבר הוביל לבדיקה של הנתבעת ולמסקנתה שדיווחי השעות שלו כלל לא תואמים את רמת הטיפול והביצועים שלו.

החוזה קובע כי דיווחי השעות יבוצעו על ידי העובד וימולאו על ידו.

יועץ המשכנתאות, כחלק ממעקב המחויבות כעובד, ימלא דו"ח שעות ע"מ לעקוב אחר מילוי החוזה.

הרי שהנתבעת נותנת בזה נאמנות לעובדיה וסומכת על אמירתם. משכך, בכל חילוקי דעות סביב שאלת דיווחי השעות, כל עוד אין ראיה לאחד הצדדים ואנו נאלצים לדון על אמירתם בלבד - הרי שיש יתרון לעובד על פני המעביד³. כנגד טענות הנתבעת טען התובע, שהוא הקפיד על שעות העבודה וכל שעות העבודה שמולאו על ידו אכן עבד בהן. משכך נותן בית הדין נאמנות לתובע כאמור על פי החוזה.

³ ראו פס"ד 72060 בעניין חיוב שכ"ט עו"ד, ונאמנות עורך הדין על השעות שעליהן דיווח, התפרסם כאן: <http://www.erezhemdah.org/Data/UploadedFiles/SitePages/947-sFileRedir.pdf>. בית הדין קבע כי עניין הנאמנות של עורך הדין על כמות השעות שבוצעו – היה מקום לחשוב שהמוציא מחברו עליו הראיה, ואין עורך הדין נאמן ללא ראיות חיצוניות על כמות השעות שהושקעו בתיקי הלקוח. אולם, בית הדין קבע כי בהסכם בו ידוע מראש שרק הזוכה יוכל לדעת לכמה הוא זכאי והחייב לא יוכל לדעת זאת באופן בלתי תלוי, נאמן הצד הזוכה להישבע וליטול את שלו (ע"פ רמ"א חו"מ צא, ג; ש"ך שם, כג).

בית הדין קבע שבזמנו שלא נהוג להשביע בבתי הדין, הזוכה נאמן ליטול את שלו גם ללא שבועה, אם הוא תומך את טענתו בתיעוד מסודר שמתבצע תוך כדי העבודה כמקובל, ובלבד שלא תהיה סיבה לבית הדין לחשוד באמינות תיעוד זה. כשם שבזמן חז"ל ההנחה הייתה שהחייב הסכים להאמין לזוכה בשבועה, כי אין זה סביר להעמיד שני עדים על כל פעולה, כך בזמנו ההנחה היא שהחייב הסכים שהזוכה יהיה נאמן גם בלא שבועה, אם יש לו תיעוד.

עמוד 12 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Jerusalem P.O.B 8178 Brurya St. **Main Office:**

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

לזאת נצרף את דברי הנתבעת לשאלה שנשאלה ע"י אב בית הדין בדיון, מדוע המשיכה להעסיק את התובע אם ידעה שהוא אינו עבוד כראוי וכמצופה, וכך ענתה (פרוטוקול עמוד 3 שורה 17-18):

נפל עלי עומס של עובדים שעזבו (9 נשארו 4-5). מבחינתי באותו זמן הוא היה הרע במיעוטו ובלבד שישלים את מה שצריך.

כלומר, הנתבעת היתה מודעת למעשיו ואעפ"כ המשיכה להעסיקו. לא ברור אם יש באמירה זו כדי למחול על טענות נזיקיות, אך ברור שהיתה הסכמה להמשך עבודתו של התובע כמות שהיא. אם לא סמכה הנתבעת על עבודתו ועל דיווחי השעות שהוא מסר, הנתבעת היתה צריכה לקבוע שדיווחי השעות מעתה יהיו מפוקחים ולא בנאמנות על ידו.

לסיכום, בית הדין דוחה את תביעת הנתבעת על סך 7,000 ₪ עבור דיווחי שעות שלא כדין.

בשולי פסק הדין נציין שעלו בדיון טענות מצד התובע על אופן התשלומים על ידי הנתבעת. טענות אלו התייחסו לתשלום החזרי הנסיעות ולהפרשות לפנסיה. בית הדין מקבל בזה את טענות הנתבעת ולא רואה שנפל בהתנהלותה פגם בזה. זו הדרך המקובלת שהחזרי נסיעות מוכנסים לתלוש השכר אע"פ שזה גורם תשלום מס עליהם, וכן הפרשות לפנסיה לא היו שייכות כאן כי התובע עבד פחות מחצי שנה.

ח. הוצאות משפט

ככלל, עמדת בית הדין לא לחייב הוצאות משפט כאשר הייתה התנהלות סבירה של שני הצדדים. במקרה זה, כפי העולה מפסק הדין, שני הצדדים היו שותפים למתח ולחילוקי הדעות שביניהם. הברור שעשה בית הדין והתערבותו היו נצרכים לשני הצדדים. אשר על כן, סבור בית הדין כי לאור התנהלות שני הצדדים לא ניתן להטיל על צד אחד את האחריות המלאה לוויכוח שהתגלע בין שני הצדדים.

אגרת בית הדין: התובע שילם אגרת בית דין עבור התביעה שהגיש, הנתבעת שילמה אף היא אגרת בית דין עבור התביעה הנגדית שהגישה. משכך, כל צד יישא בהוצאותיו.

ט. החלטות

א. הנתבעת תשלם לתובע סך 5795 ₪ עבור משכורת חודש אפריל.

ב. הנתבעת תשלם לתובע סך 2000 ₪ עבור פיצויי הלנת שכר.

עמוד 13 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080 Main Office:

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax 580120780 ע"ר מס' 580120780 beitdin@eretzhemdah.org www.eretzhemdah.org

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

- ג. הנתבעת תשלם לתובע סך 232 ₪ עבור שעות נוספות.
- ד. הנתבעת תעביר לתובע ולבית הדין לא יאוחר מ- יב אדר תשע"ז (10.3.17) את תלוש המשכורת של התובע לחודש מאי, ולאור התלוש והחומרים שהוגשו יקבע בית הדין את גובה משכורת מאי.
- ה. לא יועבר התלוש לבית הדין עד התאריך הנ"ל, ייקבע 5457 ₪ כסכום המשכורת לחודש מאי. התובע יוכל לדרוש פיצוי על אי העברת תלוש המשכורת.
- ו. כל צד ישא בהוצאותיו, ובכלל זה באגרות בית הדין.
- ז. הנתבעת תשלם לתובע את הסכומים האמורים בסעיפים א' - ה' תוך 35 יום ממתן פסק דין זה.
- ח. ניתן לערער על פסק דין זה תוך 30 יום מהמועד הנקוב על גביו.

והאמת והשלום אהבו

פסק הדין ניתן ביום ד' באדר תשע"ז, 2 במרץ 2017.

בזאת באנו על החתום

הרב דורון אלון

דיין

הרב יהונתן בלס

אב"ד

הרב מבורך טויטו

דיין

עמוד 14 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Jerusalem

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

נספח: מעמדם ההלכתי של פיצויי הלנת שכר

הב"י (יו"ד סימן קס סעיף כא ד"ה המעכב דמי שכירות חבירו) הביא מחלוקת במי שעיקב השכירות לחבירו. מחלוקת זו הובאה במקורה בתשובות מיימונית לספר משפטים סימן טו:

מעשה בראובן שהשכיר מלמד לבנו וקנו עם המלמד ליתן מעות לזמן פלוני ולא נתן ותבעו המלמד מה שהיה יכול להרויח במעותיו מאותו זמן ודן ה"ר אליעזר מטולא דחייב ליתן לו הרויח ואין בו רבית ... והרב אחיו הקשה לו דאמר להו רבא פרק איזהו נשך (עג א) להנהו דמנטרי באגי פוקו וסייעו בבי דרי ... אלמא יש רבית בשכירות.

מבואר שנחלקו במי שעיקב השכר גרם לו להפסדים במה שהיה יכול להרויח במעותיו באותו זמן: לדעת רבי אליעזר מטולא אין בזה איסור רבית, ואילו אחיו חולק עליו וסבור שאף בשכר פועלים יש איסור רבית. הב"י פסק להלכה כאחיו של רבי אליעזר וכתב "ודבר תימה הוא ופשוט הוא שאין לסמוך על דברי רבי אליעזר". הש"ך (סימן קע"ו סק"ח) כתב ג"כ "ומבואר כאן דאין חילוק בין מעות שכירות למעות הלוואה כאגר נטר ליה אסור ... וכ"ד הב"י לעיל ס"ס ק"ס ולא כב"ח".

כפי שציין הש"ך, הב"ח חולק וסובר כרבי אליעזר מטולא. אלא, שהמעין בב"ח (סימן קס"א ד"ה "אמר רבי נחמן כללא דריביתא") יראה שאחרי שהביא ראיה לשיטת רבי אליעזר מטולא ושגם רבינו ירוחם (נכ"ט ח"ג) פסק כמותו, סיים "ואומר אני דלענין מעשה היכא דקיימי זווי לוקמו...".

במהרשד"ם (יו"ד סימן רכב) מצינו הבנה אחרת למחלוקת ראשונים זו. לשיטתו, מוסכם שאין איסור רבית אלא בדרך הלוואה. לדעת רבי אליעזר מטולא המעכב שכר חבירו הווי גזלן, והוא רשאי לפצות את הנגזל ולשלם יותר משהתחייב, והכל כחלק מתהליך חזרה בתשובה. בפיצוי מסוג זה אין שום חשש רבית. מה שנחלקו על רבי אליעזר מטולא, זה רק כי כתב בדרך חיוב, אך כאשר הפיצוי נעשה מרצונו של המעכב, כולם יסכימו שמותר.

האבני נזר (יו"ד סימן קלג) לא קבל את הסברו של המהרשד"ם, כי אם אין איסור רבית בתשלום פיצוי על עיכוב השכר, למה החולקים סוברים שאין לחייב. האבני נזר הבין שהמחלוקת אינה באופן שהמעסיק גוזל את העובד, כי אז ודאי אין בכך איסור רבית, אלא באופן שהמעסיק משתמט מסיבות שונות מלשלם את שכרו של העובד, ובמקרה כזה נחלקו אם יש איסור רבית או לא. לפי האבני נזר, הסברה לכך שבגזלן אין איסור רבית היא על פי מה שכתב הריטב"א (ב"מ דף סא עמ' א ד"ה "מה להנך"), שהתורה אסרה רבית מפני שהסכמת הלווה לשלם יותר ממה שלוה היא הסכמה באונס, שהלווה מוכן לשלם רבית רק מפני שהוא זקוק להלוואה, אך באופן שנעשה גזלן על כספים שיש בידו אין איסור רבית אם מחזיר יותר.

עמוד 15 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org bitdin@erezhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

בנידון דידן, התרשמותנו כפי שכבר כתבנו לעיל שהנתבעת לא החזיקה הכספים בידיה בעושה ובגזילה אלא באונס, ועל כן, אליבא דהאבני נזר בכה"ג נחלקו הראשונים, וכפי שראינו לעיל דעת רוב הפוסקים להחמיר בזה. ומסתבר שגם המהרשד"ם יודה בזה.

היה אפשר לומר שכיוון שפיצויי הלנת שכר הם חובה שמטילה המדינה על האדם, הרי זה דומה לסברא שהביא האבני נזר בשם הריטב"א לגבי גזלן, שכל חיוב נוסף שבא מאליו ולא ע"י הסכמת הלווה אין בזה איסור ריבית. אלא, שגם האבני נזר וגם המהרשד"ם דברו על פיצוי המשקף את היכולת להשתכר מאי תשלום הכסף בזמן וכלשון התשובות מיימוניות "ותבעו המלמד מה שהיה יכול להרויח במעותיו מאותו זמן", בכה"ג היה אולי אפשר לדון ששכום כזה המעוכב על ידי המעסיק יחשב על ידי החוק ככסף גזילה שלא יהיה בו ריבית. המצב היום שונה בתכלית. הסכומים הקבועים בחוק עבור פיצויי הלנת שכר עולים לכדי 10% בשבוע (החל מהשבוע השני). סכומים אלו מצביעים על כך שהחוק רואה את מטרת החיוב כקנס הרתעתי ולא כפיצוי על הפסד ההשתכרות.

לפי חלק מהפוסקים, גם בקנס ישנו איסור ריבית. אלא שלדעת הגרש"ז אויערבך בשו"ת מנחת שלמה (חלק ב סימן סח אות ב) אין איסור ריבית בקנס שמיועד לגרום לחייב להקדים ולפרוע את חובו:

לענין קנסות הנהוגים בגמ"חים אשר הקנס הוא לפי ערך הזמן ... י"ל דכיון שאחר שהגיע זמן הפרעון יכול הגמ"ח לגבות החוב, נמצא דלאחר הזמן הו"ל כגזילה אצלו, ואין כאן שכר המתנת מעות כי אם שיעור גודל העוולה, ועל עוולה של חצי שנה משלם רק שקל אחד, ושל שנה שלמה משלם שני שקלים, ורק אם היתה תקנה שאם התנאי הוא שאם יתן את הקנס של שקל אחד שוב אין הגמ"ח יכול לתבוע ממנו עד סוף חצי שנה שפיר חשיב אגר נטר.

סברא מעין זו מצינו גם בשואל ומשיב (תניינא חלק ד סימן קכג).

גם הרב משה פיינשטיין (אגרות משה יו"ד חלק ב סי' סו סוף ענף ד) כותב שתשלום קנס מותר ואיננו ריבית כל עוד ידוע לכל שהקנס איננו הערמה כדי לזכות בתשלומי ריבית.

אלא, שאם באנו לדון את פיצויי הלנת שכר כקנס צריכים אנו לבדוק כל העת מהי מטרת הקנס והאם חיוב תשלום ישרת את מטרת הקנס. מטרת הקנס צריכות להילמד מנוסח החוק ומהיוצאים דופן שהחריג החוק, בהם יש סמכות לבית הדין לשקול האם חיוב הקנס אכן משרת את מטרתו ומרתיע את המעביד מלהלין שכר עובדיו. שכן רק באופן כזה נראה שגם הלכתית ניתן להתיר תשלום הקנס, שאם לא חזרנו לאיסור הפשוט של ריבית הקיים גם בקנס⁴.

⁴ יעויין בפסקי דין הרבניים כרך טו עמ' 240 ואילך. תיק 16170/מח שנידון בבית הדין הרבני בת"א, וב"כתר – מחקרים בכלכלה ומשפט עפ"י ההלכה" חלק ו סימן מו.

עמוד 16 מתוך 16

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Jerusalem P.O.B 8178 Brurya St. Main Office:

טל' 02-5371485 Tel 02-5379626 פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org bitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois